

■ Pilot Criminal Minded

Onderzoek naar het inzetten van creatieve middelen en werkwijzen bij jong volwassenen onder reclasseringstoezicht.

Auteurs

Joep Hanrath

Toinette Loeffen

Augustus 2017

*Niet waar je geboren bent, niet waar je vandaan komt, niet waar je graag zou willen zijn, maar
daar waar het goed met je gaat is jouw thuis.*

Bright Richards,

Liberia, Monrovia.

COLOFON

Het Kenniscentrum Sociale Innovatie van de Hogeschool Utrecht is een bundeling van een aantal lectoraten op gebied van zorg en welzijn, sociaal beleid, maatschappelijke participatie, ondersteuning en dienstverlening, arbeid, recht en veiligheid. Het doel van het Kenniscentrum is om kennis te ontwikkelen, te bundelen en over te dragen ten behoeve van onderwijs en praktijk.

Auteurs

Joep Hanrath

Toinette Loeffen

Verantwoordelijke lectoren:

Nico de Vos, lector Participatie en Stedelijke ontwikkeling.

Anneke Menger, lector Werken in Justitieel Kader.

Jaar van uitgave

2017

Kenniscentrum Sociale Innovatie

Hogeschool Utrecht

Padualaan 101 – 3584 CS Utrecht

Telefoon: 088-4819222

www.socialeinnovatie.hu.nl

www.hu.nl

Inhoudsopgave

VOORWOORD	3
1. SAMENVATTING	4
2. AANLEIDING	5
2.1 AANLEIDING VANUIT DE RECLASSERING.	5
2.2 KENNIS OVER AFBOUW VAN DELICT GEDRAG.....	5
3. WERKWIJZE EN METHODOLOGISCHE VERANTWOORDING	8
3.1 INLEIDING	8
3.2 DATAVERZAMELING	8
3.3 ETHIEK EN INTEGRITEIT VAN HET ONDERZOEK	9
3.4 BETROUWBAARHEID EN VALIDITEIT.....	10
3.5 DATA-ANALYSE	10
4. RESULTATEN	11
4.1 DEELVRAAG 1, DE DEELNEMERS.....	11
4.1.1 <i>Wie zijn de deelnemers?</i>	11
4.1.2 <i>Conclusie deelvraag 1</i>	16
4.2 DEELVRAAG 2, DE FEITELIJKE UITVOERING VAN DE CURSUS	17
4.2.1 <i>Wat wordt er gedaan?</i>	17
4.2.2 <i>Hoe krijgt dit nu vorm?</i>	17
4.2.3 <i>Vaardigheden en imago & branding</i>	22
4.2.4 <i>Rolmodel; leren van de ervaringen van anderen</i>	23
4.2.5 <i>Leiding geven aan het proces</i>	25
4.2.6 <i>Conclusie deelvraag 2</i>	26
4.3 DEELVRAAG 3, OPBRENGSTEN VOOR DE DEELNEMERS	27
4.3.1 <i>De deelnemers</i>	27
4.3.2 <i>Conclusie deelvraag 3</i>	31
5. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	32
5.1 AANBEVELINGEN	33
6. BIBLIOGRAFIE	34
7. BIJLAGE AANMELDINGSFORMULIER	35

Voorwoord

Criminal Minded is een pilotproject van drie Reclasseringsorganisaties (3RO) in samenwerking met het Arrondissementsparket in de regio Amsterdam. De pilot is bedoeld voor jongeren met reclasseringstoezicht. In de pilot staan zij op een creatieve en onorthodoxe wijze stil bij de vragen: wie ben ik? Waar sta ik? En waar ga ik naar toe? Rivelino Rigters (LOUD Academy) en Georgios Lazakis (School Of Heart Knocks) boden hiervoor een serie van acht workshops aan met daarnaast vier individuele bijeenkomsten en een afsluitende bijeenkomst. De jongeren kozen er zelf voor om, in de context van een reclasseringstoezicht, deel te nemen aan deze cursus. De pilot is gevolgd, beschreven en in beeld gebracht vanuit de lectoraten *Werken in Justitieel Kader* en *Participatie en Stedelijke Ontwikkeling* van het Kenniscentrum Sociale Innovatie, Hogeschool Utrecht.

Voor u ligt het rapport over het verloop van deze pilot. Het is een beschrijving van de werkwijze van twee sociaal ondernemers die jong volwassenen hebben laten reflecteren op hun leven. Met kunstzinnige en creatieve activiteiten zijn zij aan de slag gegaan met hun toekomst. Naast dit rapport zijn er ook een film en teaser gemaakt waarin dit proces verbeeld wordt.

De opbouw van dit rapport volgt de drie opeenvolgende stappen die in de cursus gezet werden: de aanmelding, de feitelijke uitvoering en het resultaat van de cursus volgens de deelnemers. Het wordt afgesloten met een conclusie en aanbevelingen.

Onze dank gaat uit naar de workshopleiders voor de gastvrijheid en openheid waarmee we gedurende hun cursus over hun schouders mee mochten kijken. Ook dank aan de reclasseringswerkers die we gesproken hebben over hun overwegingen hun cliënten te verwijzen naar deze pilot. En, last but not least, de jongeren die vanaf de eerste bijeenkomst toestemming gaven om ons als participant informatie te laten verzamelen.

Met dit verslag willen wij u kennis laten maken met een onorthodoxe interventie in het Justitieel Kader en hopen we iets van de sfeer waarin gewerkt is over te kunnen brengen.

Juni 2017

Joep Hanrath, Toinette Loeffen

1. Samenvatting

Kernwerkzaamheden van de reclassering zijn advies, toezicht, werkstraf, gedragsinterventies en toe leiden naar zorg. Doel is het verminderen van recidive en het bevorderen van inclusie en maatschappelijke participatie. De reclassering krijgt sinds enige tijd meer ruimte om persoonsgericht maatwerk te leveren en toe te leiden naar innovatieve werkwijzen en projecten (Bosker & Lünemann, 2016). Onder de noemer Ruim Baan voor Betekenisvol Maatwerken wordt gezocht naar een andere manier van werken met burgers die zijn aangehouden voor een delict, waar ernstige sociale problematiek onder schuil gaat. Reclasseringswerkers worden gestimuleerd om out of the box te denken, aansluiting te vinden bij het sociale domein en context- en herstelgericht te werken.

In dit onderzoek wordt een nieuw initiatief onder de loep genomen: Criminal Minded. Een cursus bestaande uit acht workshops, vier individuele contacten en een gezamenlijke afsluiting. Met creatieve werkwijzen en middelen als storytelling, rap, spoken word, poëzie, dans en geïnspireerd door ervaringsdeskundigen, rolmodellen, artiesten en ondernemers worden de deelnemers met reclasseringstoezicht geholpen in de zoektocht naar een nieuwe baan of stageplek.

De onderzoeksvraag was: biedt de cursus Criminal Minded aan jong volwassenen met reclasseringstoezicht de mogelijkheid om, middels creatieve middelen, hun sterke punten in kaart te laten brengen en hen aan te laten haken bij opleiding, werk of ander levensdoel?

Met een participatief onderzoek is beschrijvend en met visuele middelen in kaart gebracht wie aan de cursus hebben deelgenomen, wat er gedurende workshops is gedaan en wat dit de deelnemers heeft opgeleverd.

Belangrijkste bevindingen zijn:

Deze interventie biedt de mogelijkheid om met creatieve middelen en werkwijzen te werken aan de veranderbereidheid van jonge volwassen delinquenten. Kenmerkend voor de cursus is de combinatie van informele omgangsvormen, duidelijke grenzen en het gezamenlijk leren van elkaar. Hierbij wordt er actief en doorlopend een appèl gedaan op de verantwoordelijkheid van de cursist om keuzes te maken en kansen te pakken.

Het is van belang om daarbij:

- te investeren in de werving en aanmelding opdat de jong volwassen reclasseringscliënten bereikt worden die (conform de criteria) baat kunnen hebben bij deze cursus;
- het contact tussen reclasseringswerker en workshopleiders te intensiveren zowel bij aanvang als gedurende het verloop van de cursus;
- heldere afspraken te maken over toezicht op aanwezigheid van de deelnemers en de consequenties bij afwezigheid;
- de geformuleerde ambities van de deelnemers aan de workshop in te passen in de (lange) termijn doelen van het reclasseringscontact.

2. Aanleiding

2.1 Aanleiding vanuit de reclassering.

Creatieve middelen inzetten om over je toekomst na te denken is geen standaardinterventie voor de reclassering. Kernwerkzaamheden van de reclassering zijn advies, toezicht, werkstraf, gedragsinterventies en toe leiden naar zorg. Het doel is het verminderen van recidive en het bevorderen van inclusie en maatschappelijke participatie. De reclassering werkt binnen een justitieel kader, op grond van een opdracht van het Openbaar Ministerie (OM), de rechter, of van de Dienst Justitiële inrichtingen (DJI). Bij de reclassering voltrokken zich de afgelopen jaren enkele ontwikkelingen, die de context vormen voor de pilot Criminal Minded. Ten eerste is er meer aandacht voor aansluiting van het reclasseringswerk bij het lokale sociale domein, dit als gevolg van de transities in dit domein. Ten tweede ligt er meer nadruk op persoonsgericht en contextgericht maatwerk, waarbij reclasseringswerkers meer ruimte krijgen om te doen wat nodig is en hun werk naar eigen inzicht in te richten. Deze ontwikkelingen hebben geleid tot het landelijke programma Ruim Baan voor Betekenisvol Maatwerken. Dit programma is in januari 2016 formeel gestart en volgt op een veranderende vraag naar reclasseringsinzet. Een inhoudelijke impuls voor Ruim Baan waren de ZSM-werkplaatsen¹. In twee regio's is in 2014 en 2015 geëxperimenteerd met een actievere inzet van de reclassering op ZSM, met als doel veel voorkomende delicten zo spoedig en betekenisvol mogelijk af te doen. Deze ZSM-werkplaatsen zijn begeleid en onderzocht door het lectoraat Werken in Justitieel Kader (Menger & Krechtig, 2016). De resultaten van deze werkplaatsen betreffen een andere manier van werken met burgers die zijn aangehouden voor een veelvoorkomend delict, maar waar ernstige sociale problematiek onder schuil gaat. In de werkplaatsen zijn reclasseringswerkers gestimuleerd om *out of the box* te denken, aansluiting te vinden bij het sociale domein, en context- en herstelgericht te werken. Daarnaast is een directe aanleiding de verandering in financieringsystematiek door het Ministerie van Veiligheid & Justitie, namelijk van productgerichte *p x q financiering* naar lumpsum. Daardoor ontstaat meer ruimte voor de organisaties en de professionals om het werk in te richten naar gelang wat volgens het professionele oordeel nodig is voor context- en herstelgericht werken en voor ontwikkelen van maatwerk in plaats van het uitvoeren van standaardproducten. De verandering betreft ook de samenwerking met het OM en DJI; deze partners hebben meer direct contact met elkaar en minder via tussenkomst van de verticale lijn van het Ministerie van Veiligheid en Justitie.

2.2 Kennis over afbouw van delict gedrag

Een geïntegreerde aanpak in de afbouw van delinquent gedrag vraagt een toereikende inschatting van het recidiverisico, de vaardigheden, de behoeften, de mogelijkheden en de veranderbereidheid van de delinquent (Andrews & Bonta, 2010). De interventie die volgt uit deze inschatting zal bij matig en hoog risico gericht zijn op meerdere criminogene factoren.

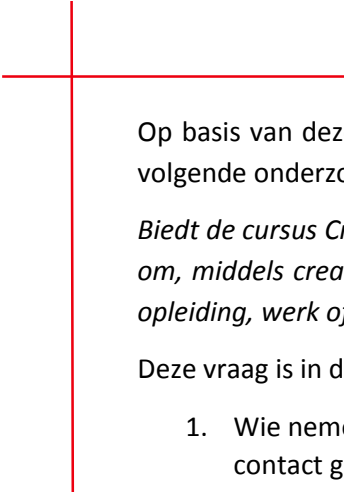
¹ ZSM is de plaats waar het OM, de politie, de 3RO, de Raad voor de Kinderbescherming en SHN samenwerken aan

Ten behoeve van de interventie worden die vertaald in positieve doelen van de betrokkenen (Ward, 2010). Daarbij is aandacht voor de sterke punten en de persoonlijke doelen van de delinquent en de mogelijkheden in de leefomgeving cruciaal. Bij afbouw van criminaliteit gaat het om de (juiste) combinatie, passend bij de persoonlijke situatie van de delinquente burger (Andrews en Bonta, 2010; McNeill, 2006).

De pilot Criminal Minded is geen allesomvattende oplossing voor het terugdringen van recidive. Wel kan het inhaken op een specifiek onderdeel; via een creatieve weg jezelf opnieuw uitvinden ten behoeve van een delict vrije toekomst. Creatieve werkwijzen en middelen richten zich op verandering in cognitie of gedrag maar ook op ontplooiing van primaire levensbehoeften als innerlijke rust, autonomie, betekenisgeving, creativiteit en geluk (Robinson, 2009). In een analytical summary van de National Offender Management Service (Burrowes , et al., 2013) wordt een lans gebroken voor de inzet van kunstprojecten bij de afbouw van een criminele carrière. Kunstprojecten zijn geassocieerd met het terugdringen van depressie en het versterken van zingeving (Robinson, 2009). Deelname aan kunstprojecten verhoogt een positieve interactie met anderen, versterkt autonomie, trots en het gevoel iets bereikt te hebben. Ook kan het zelfvertrouwen in het leervermogen versterkt worden. Kunstprojecten blijken in te haken op verschillen in leerstijlen. Deelnemers kunnen zo ervaren wat hun leermogelijkheden zijn. De factsheet (Burrowes , et al., 2013) ziet creatieve en kunstprojecten dus als aanvulling op andere maatregelen en interventies in het terugdringen van recidive. Deze effecten sluiten nauw aan bij de positieve psychologie die ten grondslag ligt aan het Good Lives Model (Ward, 2010).

Het blijft van belang om bij de inzet van creatieve middelen te kijken naar de taxatie van de risicofactoren. In haar proefschrift *Talent van de straat* neemt Maike Kooijmans (2016) artistieke en sportieve talentprojecten binnen het algemeen jongerenwerk onder de loep. Zij constateert dat sommige jongeren met deze leerervaring eerder hun antisociale gedrag versterken. Niet iedereen is toe aan een verandering in leefstijl. Ido Weijers waarschuwt bij delinquente jongeren voor te hoge verwachtingen van gedragsinterventies bij betrokkenen die meer vóór- dan nadelen ervaren van hun delinquente gedrag. In portretten van jonge veelplegers “Stoppen of Volharden” spreken Weijers & Van Drie (2014) van volharders, erkenners, voorbereiders en stoppers in het proces om een andere keuze voor de toekomst te maken. Volharders zien de criminele carrière als een way-of-life. Ze benadrukken de voordelen van een criminele loopbaan en hun vaardigheden om dit tot een succes te maken. Erkenners zien dat criminaliteit naast voordelen ook veel nadelen heeft waardoor zij een afweging (moeten) maken; wel/niet doorgaan. Voorbereiders breken met hun voormalige vrienden en zien criminaliteit als een doodlopende weg. Bij de stoppers constateren zij dat er vooral schaamte is over hun verleden en de wens om dat achter zich te laten. Volharders deel laten nemen zou averechts kunnen werken als zij de verworven inzichten inzetten om hun criminele carrière te versterken.

De cursus Criminal Minded is een pilot en de vraag is of het als interventie aansluit bij de opbrengst die Burrows e.a. beschrijven. Biedt het werken met creatieve middelen de mogelijkheid om positieve interactie met anderen te versterken en worden autonomie, trots en het gevoel iets bereikt te hebben gestimuleerd?

Op basis van deze algemene uitgangspunten over de afbouw van een criminele loopbaan is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

Biedt de cursus Criminal Minded aan jong volwassenen met reclasseringstoezicht de mogelijkheid om, middels creatieve middelen, hun sterke punten in kaart te brengen en hen aan te haken bij opleiding, werk of ander levensdoel?

Deze vraag is in de navolgende vragen uitgewerkt:

1. Wie nemen er deel en hoe houden workshopbegeleiders en reclasseringswerkers contact gedurende het traject?
2. Hoe verloopt de feitelijke uitvoering van de cursus?
3. Wie ronden de cursus af en met welk resultaat?

3. Werkwijze en methodologische verantwoording

3.1 Inleiding

De opdracht voor dit onderzoek was om:

- te beschrijven en in beeld te brengen hoe de pilot verloopt, wat er gebeurt en wat de ervaringen en resultaten zijn met het beoogde doel: jong volwassenen met reclasserings-toezicht middels creatieve middelen en werkwijzen hun sterke punten in kaart te laten brengen en aan te haken bij opleiding, werk of een ander levensdoel.

Gezien de beperkte omvang van zowel de pilot als het onderzoek was er geen sprake van een effectmeting. Eerder van een 'responsieve evaluatie' (Abma, 1996). Deze responsieve evaluatiemethode is vooral geschikt voor beleidsterreinen die veel (morele) controversen oproepen of waarbij de doel-middel relatie nog diffuus is. De onderzoeker zet narratieve onderzoeksmethoden in om verhalen boven tafel te krijgen. Hij heeft een rol als facilitator van de dialoog.

3.2 Dataverzameling

Voor dit onderzoek zijn de volgende methoden voor dataverzameling ingezet:

1. Bijwonen stuurgroep voor voorbereiding en monitoring van de pilot;
2. Analyse van aanmeldingsformulieren voor deelname;
3. Telefonische interviews met reclasseringswerkers;
4. Participerende observatie en beeldopnamen gedurende de workshops.

Ad1. Twee onderzoekers hebben deelgenomen aan drie bijeenkomsten van de stuurgroep en actief deelgenomen aan de discussie over de voorbereiding, de acties rondom de werving van deelnemers, de nieuwe startdatum en het verloop van de workshops.

Ad2. Van alle deelnemers, uitgezonderd één, zijn aanmeldingsformulieren ontvangen en deze zijn verwerkt in de resultaten.

Ad3. Er is contact opgenomen met de reclasseringswerkers om in een telefonisch interview informatie over de aanmelding van de deelnemers en het contact met de workshop-leiders te verzamelen. Deze telefonische interviews zijn afgenomen na de eerste drie bijeenkomsten van de workshops.

Ad4. Gedurende alle acht workshops heeft een onderzoeker van Hogeschool Utrecht aantekeningen en notities gemaakt. Daarnaast hebben drie studenten van Hogeschool Utrecht deelgenomen aan deze workshops. Één van de studenten heeft met een camera beeld- en geluidsopnamen gemaakt om het verloop visueel/auditief in kaart te brengen. Twee andere studenten hebben actief deelgenomen aan de workshop, daarbij gebruikmakend van specifiek vaardigheden als respectievelijk *beatboxer* en *muziekproducer*.

3.3 Ethiek en integriteit van het onderzoek

Voorafgaand aan het onderzoek hebben alle onderzoekers een VOG verkregen voor de uitvoering van dit onderzoek. Ook is er een instemmingsverklaring voor deelname aan het onderzoek opgesteld voor alle deelnemende cursisten. Voor deelname aan het onderzoek door de reclasseringswerkers is een algemene afspraak voor consent gemaakt met de deelnemende organisaties.

Voorafgaand aan de workshops is met de workshopleiders afgestemd hoe de participerende observatie zal verlopen. Tijdens de eerste workshop is bij aanvang en vóór de start van het inhoudelijke programma aan alle vier deelnemers het instemmingsformulier voorgelegd. De inhoud is besproken en daarna hebben zij de keuze gemaakt om dit te ondertekenen. Bij bijeenkomst 2 en 4 voegden nieuwe deelnemers zich bij de groep. Ook aan hen is het instemmingsformulier voorgelegd en met hen besproken. Zij besloten daarop van ondertekening af te zien. Informatie van hen is daarom niet genoteerd noch verwerkt in dit onderzoek.

Onderdeel van de toestemming voor deelname aan het onderzoek betrof het vastleggen van beeld- en geluidopnames. Dit is voorafgaand aan de ondertekening geïntroduceerd bij de deelnemers. Daarbij is besproken dat geen van de deelnemers herkenbaar in beeld gebracht zou worden. En wel zo dat er gedurende de montage niet gewerkt hoeft te worden met montage-trucs als *balkje voor de ogen*, of vervaagd beeld. Voor zover van toepassing zijn **alleen** de workshopleiders, de onderzoeker, de studenten en medewerkers van de drie reclasseringsorganisaties in beeld gebracht.

De keuze voor deze vorm van representatie van onderzoeksdata is nauw verbonden aan de creatieve opzet en uitvoering van de cursus. Het is een pilot om met beeldmateriaal de geschreven tekst aan te vullen en tegelijkertijd recht te doen aan het uitgangspunt dat binnen wetenschappelijk onderzoek data niet te herleiden zijn tot individuele deelnemers.

Hoewel dit respect voor de privacy aanvankelijke voor alle betrokkenen belangrijk was, bleken twee deelnemers gedurende de workshops juist wel in beeld te willen komen. Hun wens was om waardig in beeld te komen. Tegelijkertijd wilden zij voorkomen dat deze beelden verkeerd gerepresenteerd zouden worden. Vooralsnog is vastgehouden aan het uitgangspunt waarop de instemming is verkregen bij ondertekening van de consent. Omdat de wens voor het gebruik van beeldmateriaal voor intern gebruik bij deelnemers aan de pilot wel expliciet benoemd is, hebben de onderzoekers tijdens de presentatie ter gelegenheid van de afronding van de pilot aan de jongeren opnieuw een consentbrief voorgelegd waarin de aanvulling is opgenomen “...alleen gebruikt wordt voor wetenschappelijke presentaties **of voorlichting**”. Deze hernieuwde instemming is door twee van de vier jongeren ondertekend, de twee andere jongere zijn nog niet bereikt. Bespreking in de werkgroep, d.d. 19 juni 2017, leidde tot de navolgende bijstelling van de afspraak:

De Werkgroep besluit t.a.v. publiciteit rond de door de HU opgemaakte producten (onderzoeksrapportage, teaser en film/documentaire) het volgende:

1. Het HU-materiaal mag in besloten (justitie)kring worden gebruikt voor voorlichtingsdoeleinden (bijv. aan rechters, officieren, 3 RO-medewerkers van de regio Amsterdam)
2. Het HU-materiaal mag niet worden 'weggegeven' (dus geen toezending via de mail van het materiaal) waardoor het beheer steeds in handen en onder verantwoordelijkheid blijft van een werkgroep lid.
3. Het HU-materiaal mag worden getoond aan 3RO-organisaties in andere regio's die geïnteresseerd zijn in de uitvoering van deze interventie.
4. In een latere fase kan het materiaal, mits de werkgroep hier toestemming voor geeft, ook binnen andere gremia worden getoond. Deze toe-/instemming van alle werkgroep leden kan digitaal worden gevraagd tenzij zwaarwegende belangen van één van de werkgroep-organisaties maken dat overleg noodzakelijk is.

3.4 Betrouwbaarheid en validiteit

Het betreft een beperkt, beschrijvend en beeldend onderzoek dat in kaart brengt hoe de pilot verlopen is. Er wordt zichtbaar gemaakt op welke wijze er creatieve middelen ingezet zijn om met de jongeren te werken aan hun toekomst en talenten. De reikwijdte van dit onderzoek beperkt zich tot Criminal Minded en geldt voor de jongeren die deelgenomen hebben. Met de keuze voor deze onderzoeksmethode willen we een zo volledig mogelijk beeld geven van:

- de selectie van de deelnemers;
- de concrete uitvoering van de cursus in de praktijk;
- de opbrengst voor de deelnemers.

3.5 Data-analyse

Op basis van de verzamelde informatie hebben onderzoekers en studenten uitgewisseld wat zij hebben opgemerkt gedurende de dataverzameling en besproken hoe feiten en interpretaties van elkaar gescheiden kunnen worden. Op basis van de verschillende data-bronnen is uiteindelijk een analyse gemaakt. Voor de analyse van de feitelijke uitvoering van de pilot zijn topics benoemd die uit het beschikbare materiaal naar voren kwamen. Die topics zijn:

- de manier van werken met deze jongeren;
- het programma;
- de sfeer;
- de muziek;
- de structuur van de cursus;
- de opdrachten;
- de vaardigheden;
- de ondersteuning om de cursus daadwerkelijk af te ronden;
- de leiding die gegeven wordt.

4. Resultaten

4.1 Deelvraag 1. Wie nemen er deel en hoe houden workshopbegeleiders en reclasseringswerkers contact gedurende het traject?

4.1.1 Wie zijn de deelnemers?

Voorafgaand aan de werving zijn er door de stuurgroep exclusiecriteria geformuleerd, rekening houdend met motivatie voor verandering (zie aanleiding) en gedrag dat het functioneren van de groep te zeer zou ontregelen. Deze exclusie criteria zijn:

- Totaal ongemotiveerd;
- Ziet criminaliteit als way-of-life (volharder);
- Zedendelinquentie;
- Drugs- en alcoholgebruik beheerst het dagelijks leven;
- Acute psychiatrische problematiek (bijv. psychose);
- Niet groeps geschikt door te ernstige psychische problemen, drugs- of alcoholgebruik of anderszins;
- IQ lager dan 70;
- 26 jaar en ouder.

In de afweging speelde mee dat:

- Ernstige individuele problematiek een disproportioneel effect op de groep als geheel zou hebben;
- De primaire behoefte aan drugs of alcohol te dominant zou zijn om aan de slag te kunnen met de centrale vragen van de cursus;
- Nadenken over een delict vrije toekomst een zekere ontvankelijkheid vereist om daarbij stil te staan. Omdat dit een lastige afweging is werd besloten om geen exclusiecriteria te formuleren op ernst van het delict (uitgezonderd zedendelicten). Jongeren uit de Top 600 zijn geïnccludeerd.

De werving

Op basis van deze criteria is er een informatie- en aanmeldingsbrief (bijlage 1) gemaakt en verspreid onder de reclasseringswerkers. De aanmelding verliep via één contactpersoon die ook nadere toelichting kon geven. In de aanloop naar de aanvankelijke startdatum 26 januari 2017 bleek dat er te weinig aanmeldingen waren. In de werkgroep is besloten dat de start één maand uitgesteld werd. Daarop werd besloten om, op basis van negen aanmeldingen, op 2 maart 2017 van start te gaan. Voorafgaand is er extra aandacht besteed aan de werving middels een korte Youtube-videolink en directe presentaties van één van de workshopleiders aan reclasseringswerkers en het OM (lunchbijeenkomst) en cliënten.

De deelnemers

In het voorstel voor deze cursus is uitgegaan van twaalf deelnemers. Er is gestart met negen aanmeldingen.

4 Starters 1 mist 4 bijeenkomsten ² (wk 3,4,6,7) 1 mist 3 bijeenkomsten (wk 2,3,4) Van de twee die altijd aanwezig waren is er één viermaal 30-45 min later aanwezig.	5 jongeren die vanaf de start niet zijn gekomen	2 instromers; één ³ vanaf bijeenkomst week 2 en mist week 3,6,8 één ⁴ vanaf bijeenkomst week 4 en mist week 7
---	---	---

Er waren negen aanmeldingen, waarvan vier jongeren zijn gestart. Tevens waren er twee instromers. Van de negen aangemelde jongeren is er één in bijeenkomst 4 ingestroomd. Van de overige vier jongeren waren er twee die werk of een opleidingsplaats hadden die ze niet konden combineren met deze cursus. Beide reclasseringswerkers dachten desondanks dat Criminal Mind een waardevolle aanvulling zou kunnen zijn. Zoals één van hen verwoordt *“omdat de jongere zelf al twijfels had over zijn opleiding en hij bovendien als hiphopper actief was in die wereld en zich in het verleden al aangemeld had bij de Herman Brood Academy... Maar hij kreeg werk dat zich uitbreidde naar de randen van de dag en avond.. zijn focus lag op werk en liever geld verdienen dan een opleiding volgen”* (N4). Een andere overweging die speelde bij de reclasseringswerkers was dat deze opzet minder gericht is op behandeling en therapie. *“Ik denk wel dat je de jongeren ermee ‘pakt’... De reguliere interventies zijn allemaal wat zwaarmoedig, het is gedoe aldus de jongeren, minder behandeling en daarom wel belangrijk, zeker als je wat stuurloos door het leven gaat zoals hij...”* (N1). Een van de jongeren zat in de laatste twee maanden van zijn driejarige toezicht. Hij zou wel gaan maar kon het adres niet vinden en in de daaropvolgende keren waren er privéproblemen. Juist omdat hij geen vaste dagbesteding heeft, leek het de reclasseringswerker goed dat hij zou deelnemen. Tot slot bleek dat de vierde jongere die was aangemeld, zich had onttrokken aan het toezicht.

Aantal deelnemers per week (starters en instromer)

Week	1	2	3	4	5	6	7	8
Aantal cursisten per week	4	4	2	4	6	4	4	5

² Workshopleider 1 bijeenkomst 5 geeft aan de afgelopen weken intensief met de deelnemer geapt te hebben. Dit was een bijzondere uitwisseling, waarin hij het gevoel heeft met hem aan de relatie heeft gewerkt te hebben waarbij hij voortdurend heeft gegeven dat het goed zou zijn als hij weer zou komen. Hij geeft aan blij te zijn dat hij er weer is en met hoe hij eruit ziet.

³ Wil niet deelnemen aan het onderzoek en wordt daarom verder niet opgenomen in de resultaten.

⁴ Wil eveneens niet meedoen aan het onderzoek en wordt niet opgenomen in de resultaten.

Vanaf de eerste uitval in week 2 en 3 zoeken de cursusleiders contact (via mail of telefonisch) met de reclasseringswerkers en gedurende de cursus bellen zij met deelnemers die niet komen.

Workshopleider 1 belt een deelnemer die we nog missen en zegt: *“Criminal Minded headoffice.....waar ben je? Ben je het vergeten? Hij lacht en gaat verder, ik zou zeggen kom langs, er is nog wat te eten, tot zo!”* Na afloop bedankt de deelnemer de workshopleider. Hij geeft aan dat hij het niet had willen missen! (aantekeningen uit het participerend onderzoek)

Tijdens bijeenkomst 2 komt één begeleider mee met een nieuwe deelnemer en tijdens bijeenkomst 6 en 7 komt een coach langs voor een follow-up van zijn cliënt.

Verwijzingen verlopen via:

Leger des Heils (LdH) : twee verwijzingen waarvan één deelnemer en één no show

Reclassering Inforsa : vier verwijzingen waarvan drie deelnemers; één no-show

Reclassering Nederland : drie verwijzingen waarvan twee deelnemers later instromen en niet deelnemen aan het onderzoek; één no show

In de telefonische interviews laten drie reclasseringswerkers weten onvoldoende op de hoogte te zijn van de praktische informatie zoals startdatum, aantal bijeenkomsten, locatie, etc. en daardoor onvoldoende hun cliënten te kunnen informeren.

Motieven van reclasseringsmedewerkers om cliënten deel te laten nemen.

- Deelnemer, 27 jaar, aangemeld via LJ&R. Momenteel werkloos, woonachtig buiten Amsterdam.

De reclasseringswerker meldt hem aan omdat hij graag wil werken aan zijn toekomst. Hij is opgenomen in RiBW en gepassioneerd voor dans. *“Voor hem is het denk ik “de dansscene” waar hij interesse in heeft, waar z’n passie ligt, waar hij destijds gestopt is. Het is ook wel duidelijk waarom het gestopt is, waar het misgegaan is, dat komt vooral omdat hij stabiliteit miste. Hij zegt daar ook over: ‘dat ben ik kwijt geraakt’. Hij weet eigenlijk wel waar het mis is gegaan”.* De reclasseringswerker maakt duidelijk dat voor zijn toekomst zijn cliënt stabiliteit zoekt. Hij wil graag een vaste baan en hoopt iets te kunnen doen met dans.

Juridische context: voorwaardelijke veroordeling met reclasserings toezicht. Aanvankelijk het idee voor een COVA+. Tijdens de intake wordt deelname aan Criminal Minded besproken.

Exclusie criterium *leeftijd* is van toepassing, toch is wel besloten om hem vanwege zijn motivatie deel te laten nemen.

De werker heeft van zijn cliënt gehoord hoe de workshop verloopt. Er zijn vooraf geen afspraken met de workshopleiders over uitwisseling van informatie.

- Deelnemer, 26 jaar, aangemeld via reclassering Inforsa. Hij heeft *on & off* vaste dagbesteding, op het moment van aanmelding is hij werkzaam bij een project via WPI. Woonachtig in de regio Amsterdam.

De reclasseringswerker meldt hem aan omdat hij graag met muziek bezig is, Nederlandse, Surinaamse en Jamaicaanse muziek. *“Bij gewoon toezicht gaat het vooral over wat hij moet...hier heeft hij wat te halen...hij vindt de kerels (workshopleiders JH) leuk...het haakt beter aan op zijn intrinsieke motivatie”*. Ook gaat hij regelmatig naar een studio om muziek op te nemen. Zijn ambitie is om bekend te worden in de muziekwereld.

Juridische context: voorwaardelijke veroordeling. Er is reclasseringstoezicht met COVA+ als bijzondere voorwaarde. In overleg met intaker COVA+ is gekozen voor deze pilot. COVA+ is als bijzondere voorwaarde daarmee niet van de baan, maar als deze cursus slaagt dan volgt motivering naar het OM om COVA+ met terugwerkende kracht te vervangen door deze training. De werker heeft begrepen dat zij geïnformeerd wordt door de cursusleiding als hij niet verschijnt.

Twee exclusiecriteria zouden een rol kunnen spelen, leeftijd 26 en IQ 68, maar geen van beiden vormen een belemmering voor deelname.

De werker heeft de indruk dat hij het fijn vindt maar er is nog niet veel met hem gesproken over de cursus. Hij heeft zich de laatste tijd niet aan z'n meldplicht gehouden en er is niet veel tijd voor gesprek hierover. Wat hij precies leert en hoe dat van dienst kan zijn voor zijn toekomst is (nog) niet zo duidelijk.

Ze weet ook niet precies wat de rol is van de reclassering in deze. Zij is er zoekende in en vindt dat ze inhoudelijk wel op de hoogte moet zijn. Ook is het belangrijk dat hij zich aan de regels houdt en dat ze weet wat er inhoudelijk gebeurt. Maar hij heeft ook nog iemand anders die hem helpt bij praktische zaken. Er zijn dus verschillende mensen actief en dat roept de vraag op: wie doet wat? Hoe coördineren we dat? Er zijn geen afspraken vooraf gemaakt.

De werker vraagt zich af of de reclassering de rol van casemanager/contactpersoon in het verloop van deze cursus moet hebben. Haar kanttekening is vooral ingegeven door het feit dat soms het contact tussen werker en cliënt stroef verloopt. De reclassering heeft de toezichtrol en wellicht wordt er meer informatie gedeeld tussen cursusleider en cursist. Daarom denkt ze dat workshopleiders beter in kunnen schatten wanneer het een goed moment is om informatie te delen.

- Deelnemer, 20 jr, aangemeld via reclassering Inforsa, geen vaste dagbesteding of werkverleden. Woonachtig in de regio Amsterdam.

De reclasseringswerker meldt hem aan omdat er geen duidelijke contra-indicaties zijn, deze cursus nu beschikbaar is en op korte termijn van start gaat. *“Er waren nog geen uitgebreide gesprekken met hem gevoerd en het contact als toezichthouder verkeerde nog in de startfase...”*. Zijn deelname is wel besproken maar ook directief ingestoken. *“lijkt je dit wat? Ik denk dat het goed is voor je? Ga je akkoord?”* De reactie van de cliënt was: *“ik ga het wel zien, er gebeurt in ieder geval al meer dan er ooit bij de jeugdreclassering is gedaan.”*

Juridische context: voorwaardelijke veroordeling met reclasseringstoezicht.

Er zijn geen exclusiecriteria van toepassing, onbekend is echter of IQ een rol zou kunnen spelen.

Contact met de workshopleiders is er geweest na de eerste bijeenkomst. Er is door de workshopleider ook gebeld en daarna mailcontact geweest toen bleek dat hij afwezig was op bijeenkomsten 2 en 3. De medewerker heeft besproken dat hij geen bijeenkomst meer kan missen en gaat per mail op de vrijdagen checken of hij ook echt geweest is. Met de cliënt is gesproken over zijn afwezigheid en ook dat hij wat van zich moet laten horen als hij niet komt. Ook is besproken dat hij geen bijeenkomst meer mag missen. Er is niet echt over de inhoud van de cursus gesproken. De cliënt vindt het leuk, maar het is nog niet duidelijk welk belang hij voor zichzelf ziet. Omdat het toezicht recent gestart is zijn er nog geen doelen geformuleerd. Er moet nog uitgezocht worden hoe de cursus op de reclasseringsdoelen aan kan sluiten.

- Deelnemer 22 jaar, aangemeld via reclassering Inforsa, dagbesteding onbekend, woonachtig in de regio Amsterdam.

De reclasseringsmedewerker meldt hem aan omdat cliënt iets met teksten over zijn leven wil doen. *“Mijn idee was dat onder begeleiding, in zo’n workshop, hij dat zou kunnen doen. Hij kan daar dan vorm aan geven”*. De belangrijkste reden om door te verwijzen is dat het toch goed is als een cliënt nadenkt over recidive en iets meer reflecteert op hetgeen hij doet. Daar lijkt dit wel een mooi pilot voor, aldus de reclasseringswerker. En als het doel, nadenken over wat je doet, gehaald wordt, dan is het wel de moeite waard om opnieuw te verwijzen.

Juridische context: voorwaardelijke veroordeling met reclasseringstoezicht. Deelname is één van de afspraken die met hem gemaakt zijn. Als hij niet deelneemt dan zal dat consequenties hebben, maar deze zijn nog niet gepreciseerd. Het zal eerst een waarschuwing zijn *“maar je wil hem toch eerst motiveren”* aldus de reclasseringswerker.

Er zijn geen exclusiecriteria van toepassing, onbekend is echter of IQ een rol zou kunnen spelen.

Er is contact met de workshopleiders geweest, maar het contact met cliënt zal worden overgedragen omdat de werker stopt met zijn werkzaamheden bij Inforsa.

Bij twee deelnemers speelt een gebiedsverbod voor de locatie van de workshop.

Bij één van hen is het opgelost via de casusregisseur die in zijn geval bij de politie werkt en daarmee een aantekening heeft kunnen maken in het registratiesysteem dat hij op deze locatie aangetroffen kan worden op het tijdstip van de cursus. Bij de ander was er sprake van een DOG-maatregel 2.0, een verbod voor de binnenstad voor de duur van 3 maanden. De medewerker heeft contact gelegd met de gemeente en veel informatie moeten aanleveren om uiteindelijk ontheffing te krijgen op een specifiek tijdstip en de dagen van de cursus.

Het contact tussen workshopleiding en reclasseringswerkers

Bij de start blijken niet alle cursisten aanwezig. De beleidsafspraken dat verwijzers verifiëren of hun cliënt bij de workshop is aangekomen blijkt geen navolging te krijgen. Reclasseringswerkers blijken onbekend met deze afspraak en benoemen dat in de regel juist de coördinator/uitvoerder van een interventie contact opneemt om hen te informeren dat de cliënt is gekomen, dan wel weg is gebleven. Nadat de workshopleiders contact zijn gaan zoeken met de reclasseringswerkers komt het gesprek op gang over aan- en afwezigheid. Gedurende de cursus blijven de workshopleiders dit contact zoeken.

4.1.2 Conclusie deelvraag 1

Wie nemen er deel en hoe houden workshopbegeleiders en reclasseringswerkers contact gedurende het traject?

De instroom heeft niet het beoogde aantal cursisten bereikt. Ook na uitstel en een nieuwe startdatum, één maand later, bleef het aantal deelnemers onder het streefcijfer van twaalf cursisten. Direct contact van de workshopleider en een directief advies van de coördinator COVA+ hebben wel extra aanmeldingen opgeleverd. Maar uit de gesprekken met de reclasseringswerkers bleek dat praktische informatie over startdatum, tijdstip, duur, etc. niet altijd gegeven kon worden. Een nieuw pilot vraagt extra inspanning om specifieke informatie direct te kunnen overleggen aan cliënten.

De selectiecriteria waren niet op alle punten helder bij aanvang. De jongeren die deelnamen leken te passen binnen het profiel van de opgestelde criteria, maar op niet alle punten (IQ <70) is het op voorhand bekend. Ook blijkt de leeftijdsgrens niet bepalend voor wel of geen deelname. Ook diende zich een onverwachte zelfselectie aan: te zware taakbelasting vanwege een vast dagritme.

De reclasseringswerkers zien in de cursus een mogelijkheid om beter aan te sluiten bij de leefwereld van de jongeren en hopen dat het hen helpt om meer richting te geven aan hun (niet criminele) toekomst. Ook als jongeren afzien van deelname, blijkt de reclasseringswerker in de alternatieve insteek van deze cursus juist een belangrijkste reden voor deelname te zien. Hoewel sommige deelnemers de helft van het aantal bijeenkomsten mist, maken alle deelnemers het traject wel af.

Over de verantwoording van deze cursus als onderdeel van het reclasseringscontact wordt vooral het belang van een andere manier van werken met deze doelgroep benoemd. De voorwaarde 'opvolgen van de aanwijzingen van de reclasseringswerker' biedt ruimte om de cliënten naar deze cursus te verwijzen. Het wordt wel beschouwd als een interventie met consequenties indien zij zich onttrekken aan deelname. De controle daarop krijgt gaandeweg vorm als na een aanvankelijk misverstand verwijzers en workshopleiders intensiever contact gaan onderhouden over de aanwezigheid van de cursisten.

4.2 Deelvraag 2. De feitelijke uitvoering van de cursus

De cursus Criminal minded bestaat uit acht gezamenlijke bijeenkomsten (workshops), vier individuele contacten en een afsluitende bijeenkomst. In dit individuele coaching traject wordt gewerkt aan concrete stappen naar werk, huisvesting of ander passend vervolg.

4.2.1 Wat wordt er gedaan?

De thema's van de workshops waren:

1. Wie ben ik?
2. Dromen en ambities zichtbaar maken door Dream board.
3. Op zoek naar inspiratie.
4. Video-opname om jezelf te presenteren en een tekst maken, rap of *spoken word* met woorden die je het meest boeien.
5. Hoe gaan we aan de slag? Opnames in de muziekstudio met eigen voorbereide of ter plekke gemaakte teksten.
6. Hoe presenteer ik mezelf? Personal Branding, m.b.v. reeds gemaakt Dream board.
7. Nieuwe gast en inspirator en werkopdracht. Actieplan: Idee → doel → strategie → planning → actie.
8. Maken van eigen *electronic press kit* met film voor een online profiel
In twee- of drietallen op locatie videoclip maken waarmee ze zichzelf op creatieve wijze presenteren.

4.2.2 Hoe krijgt dit vorm?

Workshopleider: "De rode draad is op zoek gaan naar en aansluiten bij het verhaal". Hij geeft aan dat het belangrijk is dat je als workshopleider de drive moet hebben en dat je dit dan kunt overbrengen op de kids waar mee je werkt. (B8)

De acht bijeenkomsten worden gegeven in Loud studio; een souterrain aan één van de grachten, in het hart van Amsterdam, een lange gewelfde ruimte met tafel en daaromheen hoge en lage stoelen.

De bijeenkomsten kennen een vaste opzet; aankomst, eten, elkaar ontmoeten, laatste nieuwtjes of ervaringen uitwisselen en daarna aan de slag met opdrachten. Allen hebben een boekje ontvangen waarin de opdrachten van de acht weken in terug te vinden zijn.

Start

Kenmerkend voor de bijeenkomsten van de cursus is de ontspannen start met Surinaams eten. Een ontmoetingsplek en broedplaats van creativiteit voor gelijkgestemden die in al hun diversiteit kunnen halen en brengen. Een plek waar deelnemers in een veilige omgeving, vrij kunnen denken, experimenteren en exploreren.⁵

⁵<http://www.deervaringsdeskundige.nl/inzet-ervarings-deskundigheid/een-vrijplaats-bieden/wat-is-een-vrijplaats.aspx>

Iedereen die binnenkomt begroet de anderen met een boks, hand, en met de hand op het hart. Er wordt gevraagd en uitgebreid besproken hoe het met iedereen gaat. Als iets wordt aangeboden zeggen ze beleefd alstublieft of bij het toereiken dank u wel!. (B3)

Cursisten komen binnendruppelen en kletsen wat met workshopleiders, studenten of de onderzoeker. De eerste bijeenkomsten staan in het teken van elkaar leren kennen. Voor sommigen is het een verrassing dat er eten is, maar de waardering is groot. Ze bedanken de moeder van de workshopleider want zij is de kok. (B1)

Een van hen brengt zijn lege bakje naar de keuken en zegt, met een stralend gezicht, dat het eten hem heel goed heeft gedaan en hij weer helemaal op aarde is gekomen. (B3)

En de waardering voor het eten blijft onverminderd:

Als de andere deelnemers binnen komen, iedereen een hand geven en vragen hoe het gaat, geeft de gastspreker aan dat ze allemaal in een foodcoma zijn. (B7)

Als tijdens bijeenkomst 5 het eten ‘vast zit in het verkeer’, geniet iedereen van de zon voor de deur, wordt er wat drinken gehaald en zijn er informele gesprekjes op straat terwijl één van de studenten de zangstudio inricht. (B5)

De informele gesprekken gaan over zeer diverse onderwerpen, over verkiezingen, willen leren, winnen en je verlies kunnen nemen. Er worden verhalen uitgewisseld over kickboksen, martial arts, capoeira, skaten, waveboards, blessuregevoelige sporten en mensen die extreme, coole dingen doen, risico lopen en zich bezeren. Maar ook gesprekken over rappen, albums, samenwerking, of muzikale tournees van de workshopleiders.

Workshopleiders complimenteren de jongens vaak, zeggen iets positiefs tussendoor als “toffe jas”, “mooi kapsel”. Dat doen ze ook expliciet en met aandacht van allen, bijvoorbeeld als één van de jongens verlaat is vanwege een baan waarover hij enthousiast vertelt. Dan volgt een groot compliment: “kijk deze man gaat gewoon silent aan de job” (B6). Dat leidt dan weer tot gesprekjes over werk.

Met een andere deelnemer ontstaat een gesprek over de “deur aan deur sales...” Dat je je eigen uren kunt regelen en bij verschillende werkgevers op basis van commissie of gewoon per uur betaald wordt. Gesproken wordt over wat het beste is: meer verdienen als je iets verkoopt of wat minder maar dan wel per uur uitbetaald worden. ” (B6)

Tijdens bijeenkomst 2 en 4 meldt een nieuwe deelnemer zich.

De workshopleider vraagt of de anderen willen vertellen hoe ze vorige week hebben ervaren, zodat de nieuwe deelnemer niet denkt dat hij op een kleuterschool terecht is gekomen waar hij moet gaan knutselen. Iedereen lacht en een deelnemer vertelt dat hij herkent dat ze vorige week ook begonnen met eten en daarna ieder van hen verteld heeft wat hij of zij kan. Hij geeft ook aan dat ze freestyle gerapt en gebeatboxt hebben en dat iedereen hier een talent heeft. (B2)

Ze krijgen de gelegenheid om als toeschouwer deelgenoot te worden van de sfeer. Een sfeer waarin muziek de rode draad is, die op verschillende manieren in alle activiteiten doorklinkt.

Muziek

“Hé, die man maakt goeie beats man!”

Muziek klinkt altijd door. Een muziekje “to break the silence”, een tune die iemand wil delen ‘voor als je met een meisje bent’. En er is muziek als creatieve uitlaatklep van soms indringende ervaringen. Maar ook om er juist rustig van te worden.

Een ‘rest in peace’ gemaakt voor overleden vrienden en als een eerbetoon aan moeder: *“mijn kleine vriend, als je moeder met je praat moet je zorgen dat je luistert... Als je er niet meer bent zijn je moeder en je vader niet meer daar om te helpen....!”* Hij laat weten dat hij beter naar zijn moeder had moeten luisteren, maar, zo zegt hij, *“we luisteren niet altijd.”* (B3)

Hij laat weten zichzelf met de muziek rustig te houden, wel een tekst te hebben, maar niet te weten of hij talent heeft. Terwijl het nummer l’m a savage weer wordt opgezet, begint de deelnemer, met support van de workshopleider, zacht teksten te spreken: donder op, je hoeft me niets uit te leggen, ik ben gaan rijden, ik was uitgestapt, opgestaan uit de dood, sommige nikkers willen me dood,..... fuck me.” (B5)

Muziek om jezelf ‘aan’ te zetten en in beweging te komen. Maar ook muziek om jezelf op de kaart te zetten, een artiest te worden en er geld mee te verdienen. Dan gaat het over recente beats, nummers, over hoeveel hits artiesten op Youtube hebben. Maar ook of je samen zou willen werken met DJ Khaled en dat het belangrijk is kansen te pakken, maar soms ook te wachten.

Muziek resoneert daarmee op verschillende manier door in de gehele cursus en komt terug in de opdrachten.

De opdrachten

Wat wordt er geleerd?

De opzet van de cursus is om bij de jongeren los te woelen wat voor hen belangrijk is in het leven. Muziek vormt een middel om hiermee aan de slag te gaan. Daarnaast worden gastsprekers uitgenodigd die kunnen inspireren. De jongeren gaan zelf aan de slag om dromen te verbeelden en vaardigheden te versterken. In het boekje dat de jongeren krijgen staan hiervoor verschillende opdrachten.

Gedurende de acht bijeenkomsten zijn er drie inspiratiecolleges. Er wordt gewerkt met een Dream board, rapteksten, beats, fotografie en het maken van een filmpje. Vaardigheden waarmee geoefend wordt zijn: een sollicitatiebrief schrijven, leren netwerken via social media (linkedin), plannen, verkennen en bespreken of een dansworkshop voorbereiden. Maar ook plannen en presenteren (B4) wordt geoefend. Ze praten over emoties en bespreken hoe je jezelf kunt ‘branden’ (B6). Er worden portretfoto’s gemaakt en een electronic press kit (b7) en ook stellen ze een CV op (B8).

Na het eten en het uitdelen van het boekje, nodigt één van de workshopleiders een student uit om te beatboxen, één van de workshopleiders start met rappen en iedereen lacht en beweegt mee.

Er ontstaat direct een gemoedelijke en inspirerende sfeer. Tijdens de rap geeft de workshopleider het over aan een cursist. Die toont zich een creatieve en ervaren rapper, zijn mede-cursist slaat even over en één van de andere workshopleiders springt in. Er wordt geklapt als de rappers klaar zijn en dan neemt één van de cursisten het over en brengt op zijn eigen wijze een rap. Als hij twijfelt klinkt: "Ga door, ga door!" (B1).

Na deze inleiding wordt de jongens gevraagd om na te denken over drie vragen:

- Wat doe je over 5 jaar?
- Wat zou je doen als je minister-president van Nederland zou zijn?
- Wat zou je doen met een miljoen?

Deze vragen worden individueel aan deelnemers gesteld en de antwoorden worden op video opgenomen. Halverwege de cursus gebeurt dat nogmaals. Het doel van de opnames is om de eigen ontwikkeling en doelen die ze stellen terug te zien. De derde en laatste keer blijft dit echter achterwege.

Dream board

Voor de volgende bijeenkomst gaan alle deelnemers aan de slag met een Dream board: een vel karton waarop beelden en teksten uit tijdschriften worden geplakt, die iets verbeelden wat voor de deelnemer belangrijk is. Met muziek op de achtergrond werkt ieder aan zijn board waarna een gezamenlijk gesprek volgt.

Een cursist laat zijn Dream board zien en herhaalt een paar keer: "Dit ben ik, dit ben ik als God me wil bleszen met dit allemaal." Hij geeft aan een dik huis te willen en twee dikke auto's, zijn eigen studio zodat hij in huis met zijn muziek bezig kan zijn en zijn eigen platenlabel. ("B2)

Een ander heeft een tekst op zijn Dream board; 'Neem kleine stapjes' met een plaatje van een dirigent die wijst naar 'It takes courage and do it'. En de tekst 'werk in uitvoering geeft u een beter inzicht in onze organisatie' en een studiotje met een koptelefoon. (B2)

Iemand anders is aan de beurt. Hij zegt dat hij het kort en krachtig gaat houden. Hij toont een foto waarop staat 'Sometimes dreaming is enough'. "Soms is dromen genoeg en dan moet je jezelf weer loslaten", zegt hij en vervolgt: "Verder weet ik niets maar zo lang het positief is, zonder te stelen en op te lichten, gewoon rustig...". Op advies van de workshopleider, klapt hij daarop het plaatje op zijn board om. Er staat: 'Let go'. (B2)

Gedurende de volgende bijeenkomsten wordt er teruggerepen op het Dream board.

De Dream boards worden uitgedeeld en ze moeten kijken hoe ze zichzelf als merk met vier zinnen willen omschrijven. Iedereen bekijkt de opdracht in de boekjes. Eén van de deelnemers zegt: "Gewoon vertellen hoe je jezelf kunt presenteren". De workshopleider zegt: "Kijk wie is je publiek? Dat kan een werkgever zijn, fans die je wilt bereiken, stageplek of je mattie. Probeer daar breed in te denken" (B6).

Gast sprekers

Workshopleiders brengen deelnemers in contact met mensen die hen kunnen inspireren en concrete tips en mogelijkheden bieden die ondersteunen bij het vormgeven van hun leven. Er zijn twee gast sprekers met ieder een verhaal. Eén van de workshopleiders laat zijn Ted-Talk⁶ zien en er komt een DJ langs om te zien of de deelnemers en hij iets voor elkaar kunnen betekenen.

De eerste gast spreker (bijeenkomst 3) heeft een persoonlijk verhaal over zijn proces om zich los te maken van zijn criminele verleden. Hij vertelt hoe hij met 'rise and fall', een aantal keren opklom. Hoe het goed ging en hoe het door verschillende omstandigheden, toch weer mis ging. En hoe hij na een confronterend gesprek met zijn zoontje besloot te werken aan een erkend (leerwerk)bedrijf. Hij heeft nu twaalf medewerkers in dienst, waarvan een groot aantal jongeren met dezelfde achtergrond.

Hij vertelt hoe hij altijd geprobeerd heeft om hetgeen hem aan onderwijs geboden werd te pakken.

"Ik ben wel blijven werken en cursussen gaan volgen". Bij de KvK gaf hij aan, 'dit is een win-win situatie. Als ervaringsdeskundige volg ik jouw cursussen en vertel wat ik ervan vind'. Van de helft van de cursussen heeft hij geen idee meer waar ze over gingen, van de andere helft heeft hij veel geleerd. Als één van de zeven talenten heeft hij een duur managementtraject mogen volgen wat hem zijn managementbasis heeft gegeven, waar hij nu nog uit put". (B3)

De tweede gast spreker (bijeenkomst 7) heeft een verhaal over het najagen van je dromen, ook als deze niet op een presenteerblaadje worden aangeboden. Hij is breakdancer, een artiest met een lichamelijke handicap en medeoprichter van ILL-Abilities. Een groep van vijf van 's-werelds beste breakdancers uit Canada, USA, Chili en Holland, elk met verschillende lichamelijke of communicatieve beperkingen. Hij heeft een eigen dansstudio waarin hij cursussen geeft aan jongeren en hij treedt op in diverse theatershows, battles en events over de hele wereld.

Op beeldende wijze vertelt de tweede gast spreker hoe zijn vader hem op een helling zonder zijwieltjes liet fietsen. En hoe dit hem enkele seconde het vrije gevoel gaf, maar voor hij het wist, met schrammen, op de grond lag en om hulp schreeuwde. En hoe zijn vader bleef staan en met een Marokkaans accent zei: "Pak je fiets en probeer het nog een keer"... "Ja die zijn niet soft!...Dus vallen en opstaan, vallen en opstaan... als je valt, gelijk weer opstaan en nog een keer proberen, net zo lang tot het uiteindelijk wel lukt". En ja zegt hij: "ik heb een goede thuissituatie gehad, mij werd geleerd te focussen op de dingen die ik wel kan doen... Ze hebben mij geleerd te denken in mogelijkheden in plaats van in beperkingen". (B7)

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=Xr3oEwILIDQ>

4.2.3 Vaardigheden en imago & branding

De gast sprekers, de Ted Talk, ze vormen een belangrijk aanknopings- en vertrekpunt om te kunnen dromen, doelen te kunnen stellen en te werken aan de vaardigheden om een volgende stap te nemen.

Zo heeft één van de cursisten in het verleden gedanst en wil hij dit graag weer oppakken. Hij legt een bezoekje af aan Hogeschool Utrecht om gebruik te maken van de danszaal. Ook komt er een voorstel om een dansworkshop te geven aan studenten. Tijdens de cursus wordt hij gestimuleerd om hiervoor een plan te maken.

- Presenteren;
- Emoties kunnen uitdrukken en jezelf 'branden' en een merknaam opbouwen;
- Planning en portretfoto's maken;
- CV maken en zichzelf in een Electronic Press Kit presenteren.

Presenteren

Presenteren gaat over regie voeren, bepalen hoe jij in beeld wilt komen. De workshopleider vraagt aan één van de deelnemers om zich in enkele minuten te presenteren. De jongere vertelt:

"Ik ben ...geboren in Frans Guyana... klaar". "Heel goed, heel goed", aldus de workshopleider, "maar je twijfelt. Wat als je van te voren bedenkt wat je wilt zeggen? Bijvoorbeeld. 'Ik ben .., ik ben Rapper en mijn plaat komt dan en dan uit'". De jongere geeft aan dat dat slim is. De workshopleider zegt; "jij bepaalt de boodschap...en dan ... vraag mij iets over pindakaas.... Wat vind jij van pindakaas?" Wel zegt de workshopleider: "Pindakaas is lekker, net als mijn volgende plaat die je kunt vinden op Itunes". Iedereen lacht en hij geeft aan; "Je kunt sturen hoe je je presenteert". (B4)

Presenteren is ook zoeken naar beelden waar jij je mee verbonden voelt, waar je jouw imago aan wilt koppelen maar waarbij je ook telkens goed oplet aan wie je dit beeld overbrengt. Afhankelijk van je publiek zal dat verschillen. Een van de workshopleiders geeft een voorbeeld:

De film La Haine van Mathieu Kassovitz over het straatleven in Parijs. Het is een kenmerk waarmee de workshopleider zichzelf naar buiten wil brengen. Hij zegt: "hoe wil je dat anderen je zien...wat is je imago, grappig of serieus?" Als voorbeeld wordt verwezen naar rapper Boef die bij RTL late night was en zich als straatjoch presenteerde. Bij RTL late night zit een publiek dat anders kijkt. Ze vragen zich af wie Boef is en wat hij wil. De deelnemers lachen. Toen Boef voor een tweede keer bij RTL presenteerde had hij met Ali B gewerkt aan zijn imago. En dat was te zien. Hij presenteerde zich als serieuze jongere en sprak daarmee het publiek anders aan. (B4)

Succesvol worden betekent jezelf aanpassen, aldus de conclusie in deze bespreking. Maar natuurlijk is het is ook belangrijk dat je wel jezelf kan blijven. Daarom gaat het niet alleen om het verhaal dat je creëert, maar ook over jouw emoties die je kunt ontdekken, uitspreken en opnemen in het beeld dat je over jezelf wilt neerzetten.

Emoties uitdrukken en 'branden'

De emoties, beelden uit films, kunst, het dagelijks leven, ze roepen iets op: emoties, gedachten waar je jezelf mee verbonden voelt. De workshopleiders willen de jongeren stimuleren om hun eigen emoties te verkennen en te verbinden aan beelden, teksten die voor hen belangrijk zijn.

Workshopleider: "Wat is het verhaal dat je wilt vertellen aan jezelf? Je hebt elkaar 10 jaar geleden gezien en nu kom je hem tegen...je hebt 1 minuut om iets vertellen...." Cursist: "ja gewoon er is nog tijd, genoeg tijd... Doe wat je leuk vindt, doe wat je kan en je bent ambitieus, gewoon verder leren, doorgaan, je bent een zakelijke jongen, ga verder. Workshopleider: "We gaan een soort van brief schrijven en je begint met 'Beste...'" Dan zegt de cursist met zachte stem: "Beste (noemt zijn eigen naam), ik weet je bent onderweg en ik weet er is nog tijd om je ambities te verkennen. In deze moeilijke tijd. " Je bent onderweg maar er is nog tijd..." De workshopleider maakt er een tekst van. Hij typt en zegt hardop: "Explore je ambitie", en de cursist pakt het op: "er is nog tijd om je ondernemende keuze te maken.....in deze moeilijke tijd". (B6)

Planning

Hoe ga je met jouw toekomst aan de slag? Met wie ga je spreken? Met wie ga je samenwerken? Wat moet je hiervoor regelen en hoe? Uitgelegd wordt dat het bij actie gaat om wat je nu alvast kunt doen om dat in werking te zetten. De jongeren krijgen vijftien minuten om dit op te schrijven en de workshopleider laat weten dat als ze het niet snappen ze hen vragen kunnen stellen (B7).

Als een cursist uitspreekt niet te weten wat hij wil doen, vraagt een andere deelnemer hem te kiezen tussen twee werkgevers, McDonald of reiniging. En als hij voor reiniging kiest, geeft de deelnemer aan dat hij toch voor iets kiest en dat dat al iets is. (B7)

Risico's

De deelnemers en studenten gaan aan de slag met de vraag: 'Wat voor risico's neem jij om je doel(en) te bereiken? De gesprekken gaan over risico's om buiten je comfortzone te stappen. Je passie te volgen. En zonder steun van je familie te doen wat jij graag wilt doen. Iets te doen waar je vooralsnog voor terugdeinst. Genoemd worden risico's lopen om op mensen af te stappen, durven connecties te maken en zich meer te focussen op eigen muziek (B3). Een ander heeft opgeschreven: 'falen, falen, falen', het risico lopen dat je pogingen om iets te ondernemen op een mislukking uitlopen. Voor je imago, maar ook fysiek, voor je gezondheid, bijvoorbeeld een arm of been breken op een danspodium.

4.2.4 Rolmodel; leren van de ervaringen van anderen

Bij het thema risico's nemen blijken de gesprekken persoonlijker te zijn. Angst en kwetsbaarheden worden benoemd. Het zegt iets over de werkwijze die de workshopleiders gehanteerd hebben. Zij zijn rolmodel en geven aan hoe ze zelf geleerd hebben van anderen. Gedurende de cursus blijkt hoezeer iedereen voor de ander een rolmodel kan zijn. Workshopleiders voor cursisten, cursisten voor studenten, studenten voor cursisten, gastsprekers voor allen en allen voor de workshopleiders.

Kwetsbaarheid wordt zichtbaar als je kritisch kijkt naar je zelf. Een van de studenten geeft aan altijd kritisch naar zichzelf te zijn:

“...anderen zien me als een rustige jongen, meegaand en dat klopt. Maar soms hebben mensen snel een beeld van mij, dat ik arrogant ben. Het lijkt niet op hoe ik het mezelf voor had gesteld.” De workshopleider zegt plagend: “Ja jij lijkt ook een beetje op Justin Bieber”. Er wordt gelachen en hij zegt: “Nou dank je wel. Dit bedoelde ik precies! Ik wil graag dat mensen echt zien wie ik ben maar dat is soms nog moeilijk... Het zou wel fijn zijn als ze echt zien wie je bent...”. Een van de cursisten zegt met zachte stem “Nice, nice man.....” (B4)

Een van de cursisten:

“Ik vind mezelf wel, uhh, ja wat vind ik allemaal nog meer van mezelf..... Ik vind eigenlijk, ja ik weet niet eigenlijk wat ik van mezelf vind. Ik ben gemotiveerd. Dat is het eigenlijk. Mijn omgeving ziet mij denk ik ook wel gewoon positief en gemotiveerd en het klopt gewoon wat ik over mezelf zie. Ik zou graag gezien willen worden met een voorbeeldfunctie, als voorbeeld dat je dingen leert aan anderen, voorbeeldfunctie”. De workshopleider: “Rolmodel, mooi”. (B4)

Maar ook de workshopleiders laten zien van wie ze geleerd hebben. De eerste gastspreker is een broer van één van de cursusleiders en twee bijeenkomsten later komt een van de cursisten daar nog op terug.

Hij vraagt: “Daar heb je veel van kunnen leren toch.. van je bradda?”waarop hij aangeeft dat dat zeker zo is en hij altijd tegen hem opkeek. En hij veel bereikt heeft. (B4)

Behalve reflectie op je beperkingen, worden complimenten gegeven aan prestaties. Naast kwetsbaarheid wordt zo ook de kracht benoemd die allen op de één of andere manier hebben. Het vertrekpunt is dat iedereen leert en kan presteren:

Een van de deelnemers maakt samen met een student een filmpje. Hij doet de dansmoves voor en geeft de student kort, bondig en rustig instructies. Als hij complimenten krijgt voor hoe hij dit doet, geeft hij aan dit bij de dansgroep, waar hij eerder gedanst heeft, geleerd te hebben. En van studenten en workshopleiders bij Criminal Minded te leren hoe zij zich moet presenteren en instructies geven. En dit ook mee te nemen.

Een van de cursisten zegt: “laat me gaan en hij begint als een entertainer op een podium..... Goedenavond Amsterdam.....Iedereen in zijn vibe? Vandaag gaan we feesten tot de zon weer opkomt. Waar is het feestje, hier is het feestje, waar is het feestje, waar is het feestje. Beetje praten mensen op gang brengen. Het is tijd voor een party. Nee nog een shot van die Bacardi. Iedereen die is happy. Original Broertje is op die party. Ik voel me goed dus we bosse die tune, genieten van het leven dat is wat we doen, genieten van het leven dat is wat we doen. Het is voor mijn publiek. Ik sta nu op de jongerenplaza kwaku.” De workshopleider vraagt of hij er wel eens over gedacht heeft een podium te ‘hosten’. En als hij als entertainer de wereld in wil gaan en hij zichzelf zo zou kunnen ‘branden’.

⁷ Brother

Als de student zijn beats laat horen, vraagt een workshopleider : “Is dit je eigen beat, te gek man.....voor mijn komende album moet ik even met jou gaan zitten”. De student geeft daarop naar een deelnemer aan, dat hij een goede stem heeft en hij niet veel heeft aangepast tijdens het mixen. (B6)

4.2.5 Leiding geven aan het proces

Een van de deelnemers zegt een beetje klagend dat ze een tekst zouden gaan schrijven, maar alles steeds wordt uitgesteld. De workshopleider geeft dan in luide klare taal aan dat ze inderdaad een programma hebben en iedereen zich daaraan houdt. Hij vraagt: “Ja?” Het blijft stil aan de andere kant.

Leren van elkaar is een onderdeel van de sfeer waarin de cursus zich afspeelt. Het is de wijze van leiding geven aan het proces die uitnodigt om van elkaar te leren. In de wijze van leiding geven keren elementen terug als bevestigen, aanmoedigen, complimenteren, maar ook begrenzen. Het enthousiasme om deel te nemen aan opdrachten verschilt. Soms kiest een deelnemer voor een rol als toeschouwer of is er de uitgesproken wens om uitsluitend met één onderdeel, bijvoorbeeld met een muziekopname aan de slag te gaan. De workshopleiders ondersteunen, proberen op maat aandacht te besteden aan individuele wensen, maar geven ook de groep als geheel aandacht. Dat vraagt om evenwicht tussen aansluiten en ook begrenzen. De workshopleiders sluiten in hun stijl aan bij de achtergrond van de deelnemers die ‘de taal van de straat’ spreken ‘streetwise’ zijn, evenals zichzelf.

Aansluiten en uitnodigen om mee te doen

Terwijl één van de studenten een deelnemer uitlegt hoe hij een opdracht aan kan pakken, begint een workshopleider, geïnspireerd door het verhaal van één van de gastsprekers te zingen:

*The love from the soul
It's inspiration that makes you whole
My inspiration is hardcore dedication
Criminal Minded.....Criminal Minded.....*

Als vanzelf, voegt een deelnemer in:

*Blijf kalm, ik ben gezegend door de grote heer
Soms gaan de dingen ook wel op en neer
Daarom ga ik zo tekeer
Die jongens willen alleen maar meer
Luister naar de spit dan besef je het nog een keer
Ik blijf bidden God vergeef me voor mijn zonden
Door die rap ben ik met iedereen verbonden
Het was me niet gegund, ik heb mezelf weer gevonden
Ik heb mezelf weer verbonden
Ja ze weten het
Wie zal je helpen als het mis gaat?
Wie zal je helpen als het slecht gaat?*

Maar ook de deelnemers zelf pakken dit op en proberen andere deelnemers erbij te betrekken.

Een van hen zegt plotseling: "Hoe gaat het daar met onze Eskimo, die helemaal is ingepakt? Faka, what's gebeurd?" Iedereen lacht en hij kijkt, een beetje verschrikt, ongemakkelijk maar wel lachend op. De deelnemer die het vroeg roept: "Je bent in een andere wereld hè?" Dan gaat iedereen met de tijdschriften aan de slag. (B2)

Erbij betrekken betekent aanmoedigen, maar ook met een grap of karikatuur confronteren en begrenzen:

Als verteld wordt dat ze de thema's drugs en seksualiteit gaan bespreken, reageert een deelnemer: "Beetje spuiten en slikken model???", en zegt de workshopleider: "Nee gewoon bespreken". (B2)

Als de workshopleider terugkomt met de schalen eten, treft hij twee deelnemers aan die een joint staan te roken in de binnentuin. Hij laat weten dat ze de joint onmiddellijk uit moeten maken. Als één van hen dat niet direct doet, geeft hij heel rustig maar zeer duidelijk aan het nog 1x te vragen en het anders einde pilot is voor hem. Hij legt uit dat er in het pand afspraken zijn gemaakt en hij hierdoor problemen met de burens kan krijgen. Hij zegt: "Ik zeg het nog 1x, klaar", waarop de deelnemer de joint uitmaakt. (B5)

4.2.6 Conclusie deelvraag 2:

Hoe verloopt de feitelijke uitvoering van de cursus?

De acht workshops combineren formele structuur en informele omgangsvormen. De start, eten, je thuis voelen en bijpraten, worden gevolgd door werken aan opdrachten. Het boekje met de thema's vormt dan de leidraad, maar is geen keurslijf. Het Dream board, de rap, de CV, de electronic press kit, het zijn opdrachten om concreet aan de slag te gaan met de vragen: wie ben ik? Waar kom ik vandaan? En waar ga ik naar toe? De gastsprekers vormen op creatieve wijze een inspiratiebron voor deelnemers om zelf met deze opdrachten aan de slag te gaan. Daarmee voldoet de cursus aan haar opzet: middels creatieve middelen de deelnemers hun sterke punten in kaart laten brengen en hen aan te laten haken bij opleiding, werk of ander levensdoel.

In de wijze waarop dit gebeurt weten de cursusleiders een sfeer te creëren waar muziek, ambitie, inspiratie, leren van elkaar belangrijk zijn. Iedereen kan van elkaar leren is de onderliggende boodschap. Maar er is ook structuur en daar waar nodig wordt gedrag begrensd. De mix van workshopleiders, studenten, onderzoeker en deelnemers wordt ingezet om elkaar te ondersteunen in opdrachten. Gezamenlijk leren staat centraal. En leren gaat op speelse wijze en via de muziek. Het is een middel om je eigen potentie en talenten te ontdekken. De workshopleiders zijn rolmodel op dat domein. Zij hebben als muzikant naam gemaakt.

Ze kennen de *scene*, hebben daar hun netwerk en contacten, waarmee ze de boodschap, *ga-voor-je-dromen*, vanuit eigen ervaring over kunnen brengen. Met aanmoedigen en complimenteren stimuleren ze deelnemers om de eigen ambities in beeld te brengen en grote of kleinere stappen te zetten om deze te realiseren.

Bijzondere omstandigheid is de kleine groep (doorgaans vier cursisten aanwezig) en de twee deelnemende studenten. Deze mix van deelnemers en de kleine omvang van de groep faciliteert informeel contact en leren van elkaar. Het wordt al snel vanzelfsprekend om zo met elkaar om te gaan.

4.3 Deelvraag 3. Opbrengsten voor de deelnemers

Deelvraag drie draait om de vraag: *wie ronden de cursus af en met welk resultaat?*

Zes cursisten hebben deelgenomen en vier van hen wilden ook deelnemen aan het onderzoek. Hieronder wordt beschreven wat de cursus hen oplevert en hoe zij deze in een presentatie aan reclasseringswerkers en leden van de stuurgroep hebben afgerond.

4.3.1 De deelnemers

Hieronder worden in de vorm van geanonimiseerde portretten de voortgang, de creatieve processen, de producten en de concrete opbrengsten beschreven van vier deelnemers.

- *De speaker, 26 jaar*, is op zijn 8e naar Nederland gekomen. Hij is muzikaal en kent achtergrondverhalen over artiesten. Tijdens de workshops pakt hij regelmatig de gitaar en laat weten het leuk te vinden om samen te werken met anderen. Als er muziek gemaakt wordt vraagt hij of hij mee kan doen. Hij is alle workshops aanwezig.

Hij vertelt over een recent overleden familielid, het verdriet en dat hij sterk moet blijven voor zijn naasten. Hij heeft een song gemaakt voor jonge jongens die zijn dood gegaan. En een song, waarmee hij spijt toont aan zijn moeder. Een baan in de bouw mislukte, hij werd gepest en dat is uit de hand gelopen. Zelf zegt hij dat hij beter na had moeten denken. Hij had geen geld, geen werk en is gaan dealen.

Hij ervaart dat zijn strafblad beperkingen met zich meebrengt. Hij heeft met interesse naar de verhalen van de workshopleiders, gastsprekers, studenten en andere deelnemers geluisterd en al tijdens de workshops heeft hij een baan gevonden. Hierin is hij aangemoedigd door een opmerking van de workshopleider dat je ergens moet beginnen en dat werk nodig is om het begin van je carrière te betalen.

Hij volgt alle workshops en zegt het nuttig en leuk te vinden en ervaart de cursus en de workshopleiders als steun: *“Ja man, ik heb een paar goede mensen die mijn rug dekken nu!”* In de laatste workshop legt hij contact met een DJ die te gast is. Er worden materiaal, telefoonnummers en adressen uitgewisseld. En er zijn concrete samenwerkingsafspraken gemaakt. Tijdens een klein optreden dat de DJ binnenkort heeft gaan ze het één en ander bij elkaar thuis uitproberen.

Na afronding van de cursus neemt hij de presentatie van de afrondende bijeenkomst op zich en interviewt de workshopleiders en een medecursist. Hij vertelt serieus stappen te zetten om één van zijn songs uit te brengen.

Eén van de workshopleiders suggereert dat hij, in de nabije toekomst, zelf deelnemers van Criminal Minded zou kunnen coachen en hij knikt instemmend. Na afloop zegt zijn vriendin, die naast hem staat, trots te zijn op hem en er verschijnt een brede glimlach op zijn gezicht.

- *De danser, 27 jaar*, woont begeleid buiten de Randstad, in de buurt van zijn vriendin en kinderen. Hij is bij zeven workshops steeds als eerste, keurig op tijd, aanwezig. Tijdens het maken van zijn 'Spoken Word' geeft hij aan van buiten rustig te lijken, maar van binnen veel energie te hebben. Dans is voor hem belangrijk om zijn energie en emoties te kunnen uiten. Hij heeft op jonge leeftijd auditie gedaan bij een bekend dansgezelschap. Hij bleef er tot zijn 20ste maar toen het dansgezelschap werd ontbonden is hij werkloos geworden. "Ik heb het er naar mijn zin gehad, dat is het belangrijkste!"

Zijn Dream board toont plaatjes waar hij blij van wordt. Een droom van een United Afrika, een man in een theaterkostuum, plaatjes van dansers: de rare bewegingen en de balans. Maar ook van een vliegtuig als symbool voor snelheid. Over zijn ambities: "Er is nog genoeg tijd om je ambities en kwaliteiten te exploreren. Doe wat je leuk vindt, doe wat je kan. Je bent ambitieus, gewoon verder leren, doorgaan, je bent een zakelijke jongen, ga verder!" Maar als hij zijn tekst terug hoort, vindt hij deze toch niet waardig genoeg voor zijn elektronisch portfolio.

Bij de vraag wat risico's zijn, geeft hij aan "falen, falen, falen". Afgewezen worden en niet succesvol. Anderen laten weten dat dit risico's zijn die je moet nemen en dat faalmomenten ook kansen kunnen zijn. Hij vraagt of er een mogelijkheid is te oefenen in een danszaal. Studenten regelen dit bij Hogeschool Utrecht. In een dansstudio oefent hij met dans. Hij heeft nog wel de moves, maar er zeven jaar niets mee gedaan. Hij is zwaarder geworden maar ook vastbesloten om te oefenen. "Het is makkelijker als je samen ergens oefent..." zegt hij. Een van de studenten filmt en dat wekt zijn interesse. Hij wil nieuwe dingen uitproberen: "ik wil leren..." en gaat ermee aan de slag onder begeleiding van één van de studenten.

Als foto's worden gemaakt dan wil hij daar in eerste instantie niet aan meewerken. Hij wil niet op social media, omdat hij niet trots is op bepaalde dingen die gebeurd zijn. Hij wil graag waardig en goed in beeld wil komen. Zijn grote wens is om het dansen weer op te pakken. Zowel de workshopleiders als de gastspreker onderstrepen dat het belangrijk is er voor te gaan. Theaters zijn vaak op zoek naar dansers. Hij lacht: "Ja gewoon doen!" Maar het werken vanuit een hobby, zo stelt de gastspreker, is duizend keer zo hard werken als solliciteren op een baan. En... goede foto's, promofilmpljes, een biografie en een website zijn volgens hem wel erg belangrijk. Hij wil meer contacten leggen en onderhouden, harder werken en mensen motiveren maar: "Soms ben je al met iets bezig en heb je meer motivatie nodig. En als ik het zelf nodig heb, wil ik het ook geven." Hij laat dan ook een foto maken voor zijn electronic press kit.

In de laatste workshop maakt hij een filmpje. Hij doet de dansmoves voor en geeft kort, bondig en rustig instructies. Als hij complimenten krijgt voor hoe hij dit doet, verwijst hij naar de

dansgroep en de cursus Criminal Minded waar hij geleerd heeft zich te presenteren en instructies te geven.

De presentaties moet hij voorbij laten gaan omdat hij een nieuwe woning bekijkt. Wel liggen er twee kansen voor hem: dansles geven bij de dansschool en solliciteren op een vacature bij het bedrijf van één van de gastsprekers.

- *De stapjesman, 20 jaar*, laat weten niet goed te kunnen rappen of muziek te kunnen maken. Hij doet mee omdat deze pilot hem aanspreekt. Hij houdt van eten en spreekt regelmatig zijn waardering uit voor het lekkere eten bij de workshops. De eerste twee workshops is hij er, maar tijdens de 3^e en de 4^e workshop is hij niet aanwezig, waarop de workshopleiders contact opnemen met zijn reclasseringsmedewerker.

Tijdens het voorstellen in de 1^e workshop vertelt hij nieuwe kansen te willen onderzoeken. Hoe? Hij geeft aan geen idee te hebben hoe hij dat zou kunnen doen. Als hij een miljoen zou hebben dan zou hij eethuisjes willen openen. “Maar dat miljoen gaat toch nooit komen.” Hij presenteert zijn Dream board: “Neem kleine stapjes”, en het plaatje van een dirigent die wijst naar de tekst: “It takes courage and do it.”

Hij wil een rap schrijven, maar heeft daar nog niet zoveel ervaring mee. Met ondersteuning van zijn Dream board en de workshopleiders zoekt hij een beat. Er worden vragen aan hem gesteld, voorbeelden gegeven en hij lijkt steeds meer de smaak te pakken te krijgen. Hij zingt: “kleine stapjes, de hele dag rennen, ik word moe, ik kijk wel wat we gaan doen.” Als hij er steeds meer in lijkt te komen en als de inspiratie wegvalt zegt hij: “ik loop vast man” en dan laat hij zich door de workshopleider weer verder helpen. Door stapjes te herhalen komt hij er weer in en rapt verder:

*Ik neem kleine stapjes,
Rustig blijven ademen,
Ik neem kleine stapjes,
Rustig blijven ademen,
More money, more problems,
Elke dag rennen
Money, euro
Elke dag brengen
Rennen achter money, papertjes
Ik word moe van dat gesjees
No case, no place, no evidence
Ik sta nu stil, weet dat ik er ben
Met een dirigent
Praat niet met agent
Pas, euro.....*

De rap levert hem veel complimenten op.

Bij de start van workshop 6, bellen workshopleiders of hij nog komt... Rond 19.50 uur maakt hij zijn entree en zegt: "Ik ben een beetje laat hè...? Wat hebben jullie allemaal gedaan...?" Iedereen lacht en er worden grapjes gemaakt: "dit zijn wel hele kleine stapjes..."

Het maken van zijn cv laat zien dat hij verschillende opleidingen heeft gevolgd en meerdere baantjes heeft gehad. Hij heeft echter geen opleiding afgerond. Het is moeilijk om een baan te vinden. Hij wil graag werken en zegt dat hij weet wat hij moet doen om een baan te krijgen.

Bij de opdracht 'doel en strategie bepalen', week 7, heeft hij niet veel opgeschreven. Zijn excuus: "*ik was in de jam van het freestylen van de workshopleiders.*" De workshopleiders geven lik op stuk: "No excuses, no limits." Bij de presentaties na afsluiting van de cursus zegt hij dat de cursus nuttig voor hem is geweest, hij heeft een cv gemaakt en een aantal sollicitaties verstuurd. Al voor de start van de cursus heeft zijn reclasseringswerker hem in contact gebracht met een coach die ook bij de afsluitende presentatie aanwezig is. Met hem zal hij zijn zoektocht naar werk voorzetten.

- **The Hoodie man.** Hij wil in eerste instantie niet laten weten hoe hij heet. Hij geeft een naam waarmee hij aangesproken kan worden. Hij wil zich ook niet voorstellen. Gedurende workshop 1 en 2 zit hij, zonnebril op en oordopjes in muziek luisterend, weggedoken in zijn capuchon, afzijdig van de groep. Hij wordt rustig van muziek.

De contacten met andere groepsleden zijn vaak kort en oppervlakkig. Bij persoonlijke vragen geeft hij ontwijkende antwoorden, maar laat dan weten dat zijn moeder en zus de enigen zijn die van hem houden. Hij vertelt verhalen die door anderen soms moeilijk te volgen zijn. En hij heeft zichtbaar moeite om het programma met de daarbij behorende instructies te kunnen volgen. Bij workshop drie en vier is hij niet aanwezig. Workshopleiders hebben via Whats app contact met hem en zijn reclasseringswerker.

Met individuele ondersteuning in de studio maakt hij een Dream board. Hij presenteert deze kort en krachtig. Één foto met een tekst waarop staat 'Sometimes dreaming is enough'. Bij workshop 5 verschijnt hij zonder muts, met een mooie haircut en in een T-shirt. Hij is letterlijk te zien. Hij begroet iedereen en krijgt als reactie dat hij er goed uit ziet. Hij lacht verlegen. Eenmaal binnen installeert hij zijn telefoon op de computer, vraagt iets te drinken en speelt enkele malen hetzelfde muzieknummer. Hij wil muziek opnemen in de studio. Met ondersteuning van de workshopleiders werkt hij aan een tekst. Het duurt te lang, zegt hij, en de workshopleider besluit de teksten voor hem op te schrijven. In de rapteksten lijkt hij op cryptische wijze te vertellen wat hij meemaakt en ook hier klinkt een verlangen naar stilte en rust door.

Dan laat hij, tot ieders verbazing, weten niet in de studio op te willen nemen. Het is nog niet goed genoeg en hij heeft rust nodig. Toch stapt hij tien minuten later de studio in. Hij gaat in de stoel zitten en begint, los van de tekst die hij gemaakt heeft, te freestylen en rapt: "God, alsjeblieft, ik ben op mijn hoede....."

Wanneer er grenzen gesteld worden aan de wensen die hij heeft, reageert hij met de opmerking niet tot 20.00 uur te kunnen blijven. De workshopleiders antwoorden hierop: “blijf tot wanneer je kan.” Dit herhaalt zich, maar uiteindelijk blijft hij telkens tot 20.00 uur. Regelmatig komt hij, door gesprekken heen, iets vragen. De workshopleiders willen hem tegemoet komen, maar stellen ook dat er in de groep gewerkt wordt en het belangrijk is het programma te volgen. Als er duidelijke grenzen gesteld worden geeft hij uiteindelijk lachend aan andermans regels ook te moeten respecteren. Aan het einde van de workshops maken de workshopleiders met hem de afspraak dat hij in individuele begeleiding na deze workshop in de studio kan opnemen. Hij is nog één keer geweest, maar boos weggegaan. Daarna hebben ze geen contact meer gehad. Ook bij de presentatie was hij niet meer aanwezig. Er is contact met zijn reclasseringsmedewerker over een passend vervolgtraject maar hij wordt aangehouden en opgenomen in een Penitentiair Psychiatrisch Centrum (PPC).

4.3.2 Conclusie deelvraag 3

De vraag die in deze portretten centraal staat is: wie ronden de cursus af en met welk resultaat?

Van de zes deelnemers mogen we van vier jongeren weergeven hoe zij de cursus afgerond hebben. Vier verschillende karakters en ambities. Er worden grotere en kleinere stappen gezet. Twee van hen kunnen goed uit de voeten met de creatieve werkwijze. Het haakt aan bij hun kwaliteiten en helpt hen om dromen over een toekomst als artiest of presentator bij festivals verder vorm te geven. Zij hebben hun netwerk uitgebreid en concrete kansen gegrepen, zoals het geven van een dansworkshop, het maken van een videoclip, een eigen woning, een baan en het aanbod te solliciteren op een baan.

Voor de twee anderen lijkt deze manier van werken een andere wijze om te ontdekken wie ze zijn en wat ze willen. Wat er mogelijk is en hoe ze daar in verder willen is een stap die nog in het verschiet ligt. Voor één van hen blijkt meer steun nodig te zijn. De aanhouding en opname in de PPC zijn een aanwijzing voor noodzakelijke intensieve zorg. Een vraag naar de toekomst toe is of deze kwetsbaarheid al eerder aan de orde was, of ze onderkend had kunnen worden en zo ja of dat consequenties heeft voor (toepassing van) het exclusiecriteria van acute psychiatrische problematiek.

5. Conclusie en aanbevelingen

Biedt de cursus Criminal Minded aan jong volwassenen met reclasseringstoezicht de mogelijkheid om, middels creatieve middelen, hun sterke punten in kaart te brengen en hen aan te haken bij opleiding, werk of ander levensdoel? Deze vraag vormde de aanleiding tot dit beschrijvend en beeldend onderzoek.

Criminal Minded is een nieuw initiatief en dat heeft zijn weerslag op de instroom. Minder mensen dan verwacht zijn aangemeld. De pr ten behoeve van de instroom vraagt aandacht. Voor de reclassering is het nog zoeken naar de invulling van de samenwerking met de cursusleiders. Routines moeten vervangen worden door nieuwe afspraken en de workshopleiders nemen hierin een initiatief dat ook beantwoord wordt door de reclasseringswerkers van de cliënten. Op twee punten kan voortgebouwd worden:

- intensievere controle rondom de daadwerkelijke aanwezigheid;
- afstemming van de doelen van het reclasseringscontact en de doelen die geformuleerd worden door de deelnemers gedurende de cursus.

De criteria voor aanmelding lijken een goede filter. Zowel gemotiveerde als aarzelende deelnemers stappen in en beiden kunnen in hun eigen tempo en met eigen doelen aan de slag. Het criterium, acute psychiatrische problematiek, kan concreter geformuleerd worden om zodoende scherper in het vizier te hebben wat hier reeds over bekend is. Mocht er op voorhand geen informatie beschikbaar zijn, dan is consultatie gedurende de cursus gewenst.

De inhoud van de cursus en het werken met creatieve middelen slaat aan bij de deelnemers. Het biedt hen ruimte om eigen creativiteit aan te boren en jezelf uit te drukken in woord, muziek, beeld of dans. In de werkwijze van de workshopleiders neemt leren een belangrijke plaats in. Leren van elkaar, trots zijn op je sterke punten en deze ook benoemen en gebruiken. Geïnspireerd door rolmodellen en met aanmoediging van de workshopleiders en mede-cursisten (her)ontdekken ze hun eigen talenten. Voor twee cursisten is het een duidelijke stap naar een vervolg. Zij zijn in een actorrol gestapt. Voor één van de andere twee is de cursus vooral een mogelijkheid om op een andere manier na te denken over de keuzes die voor hem liggen. Bij de vierde cursist moet er een passend vervolg gezocht worden waarin intensieve begeleiding nodig blijft.

De workshopleiders zijn enthousiast, actief en blijven betrokken, ook als cursisten dreigen af te haken. Juist bij de aarzelaars wordt dit zichtbaar. De workshopleiders laten de keuze bij hen, maar moedigen tegelijkertijd aan en benaderen als ze dreigen af te haken. De workshopleiders zijn voortdurend op zoek naar 'de vonk' die de deelnemers aanzet tot het ontdekken van nieuwe kansen, mogelijkheden en concrete stappen, die de jongens zelf moeten zetten, in de juiste richting.

Criminal Minded haakt aan op de veranderbereidheid van de deelnemers door op een creatieve weg te werken aan een delictvrije toekomst.

5.1 Aanbevelingen

Breid deze pilot uit, doe meer ervaring op en:

- investeer daarvoor in de aanmeldingen en zoek naar een vorm waarbij workshopleiders in direct contact met jongvolwassenen de cursus kunnen toelichten;
- intensiveer het contact tussen de medewerkers van de drie Reclasseringsorganisaties en de workshopleiders vanaf de start en wissel uit op de haalbaarheid van de doelen van de deelnemers;
- zorg voor goede heldere afspraken over het toezicht op de aanwezigheid van deelnemers en de consequenties voor uitval;
- bespreek gaandeweg, als cursusleider, reclasseringswerker en deelnemer, hoe de opbrengst van de workshops aan kan sluiten op (lange) termijndoelen van het reclasseringscontact bijv toeleiding naar een passende dagbesteding;
- wees beducht voor te grote groepen (8-12) waarbij aandacht voor de groep ten koste gaat van de individuele aandacht en persoonlijke situatie van de deelnemer;
- zoek een mix van deelnemers (ervaringsdeskundigen / studenten / ...) die individuele aandacht (passend bij de opzet van de cursus) aan andere groepsgenoten kunnen geven en maak gebruik van jongeren die met hun talent rolmodel kunnen zijn;
- positioneer Criminal Minded niet als gedragsinterventie maar:
 - als aanvulling op de meldplicht in een bijzondere voorwaarde of in een aanwijzing;
 - als een methode om te werken aan de veranderbereidheid van jong volwassen delinquenten. En maak duidelijk dat daarbij actief en doorlopend appel gedaan wordt op de verantwoordelijkheid van de cursist om keuzes te maken en kansen te pakken.

6. Bibliografie

- Abma, T. A. (1996). *Responsief evalueren*. Delft: Eburon.
- Andrews, D. A., & Bonta, J. (2010). *The psychology of criminal conduct* (5th ed.). New Providence, NJ: LexisNexis Matthew Bender.
- Bosker, J., & Lünemann, K. (2016). *Evaluatie Ruim Baan voor betekenisvol maatwerk*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- Burrowes, N., Disley, E., Liddle, M., Maguire, M., Rubin, J., Taylor, J., & Wright, S. (2013). *National Offender Management Service*. Opgehaald van www.gov.uk: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/254450/Intermediate-outcomes-of-arts-projects.pdf
- Kooijmans, M. J. (2016). *Talent van de straat: Jongerenwerk als preventiestrategie*. Amsterdam: AISSR.
- Menger, A., & Krechtig, L. (2016). Werkplaatsen ZSM: samenwerken bij betekenisvol sanctioneren. *Proces*(4), 21-33.
- Robinson, K. (2009). *Het element, als passie en talent samenwerking*. Utrecht: Studio Vrijdag.
- Ward, T. (2010). The Good Lives Model of offender rehabilitation: basic assumptions, aetiological commitments and practice implications. In F. McNeill, P. Raynor, & C. Trotter, *Offender supervision. New directions in theory, research and practice* (pp. 41-64). Oxon: Willan Publishing.
- Weijers, I., & Van Drie, D. (2014). *Stoppen of Volharden*. Amsterdam: SWP.

7. Bijlage Aanmeldingsformulier

AANMELDINGSFORMULIER Criminal Minded

Aanmeldingsformulier ingevuld mailen naar: j.kalsbeek@ldh.reclassering.nl

DATUM AANMELDING :

NAAM EN TEL VASTE BEGELEIDER :

NAAM DEELNEMER :

GEBOORTEDATUM :

TEL :

Iris nr. :

IQ getest : JA / NEE uitslag

Scil : JA/ NEE uitslag

HOE IS DE BEHEERSING VAN DE NEDERLANDSE TAAL:

SPREEKT DE DEELNEMER ENGELS:

HEEFT DE DEELNEMER WERK OF VASTE DAGBESTEDING

Zo ja waar :

Tijden en dagen :

ZO NEE HEEFT DE DEELNEMER IN HET VERLEDEN GEWERKT

Zo ja wat :

HOE BELEEF DE DEELNEMER ZIJN SITUATIE:

1. Ziet de deelnemer dat criminaliteit naast voordelen ook veel nadelen heeft waardoor hij een afweging wil maken; wel/niet doorgaan. **Ja/nee**
2. Ziet de deelnemer criminaliteit als een doodlopende weg en wil hij breken met oude vrienden. **Ja/nee**
3. Deelnemer ervaart vooral schaamte over zijn verleden en heeft de wens om dat achter zich te laten. **Ja/nee**

WAT ZOU HIJ/ZIJ WILLEN VERANDEREN AAN ZIJN SITUATIE:

MOTIVATIE OM DEEL TE NEMEN AAN DE TRAINING:

WELKE HOBBY'S HEEFT DE DEELNEMER:

WELK DOEL HEEFT HIJ/ZIJ OVER EEN HALF JAAR:

WELKE DOELEN HEEFT HIJ/ZIJ OVER 5 JAAR

HEEFT DE DEELNEMER ERVARING MET MUZIEK, SPORT OF PERFORMANCE:

OVERIGE:

Exclusiecriteria:

- Totaal ongemotiveerd:
- volharden in criminaliteit
- zedendeliquinte
- Indien drugs- en alcoholgebruik het dagelijks leven beheerst of psychische problemen (bijv. psychose)
- Indien iemand niet groepsgeschikt is door te ernstige psychische problemen, drugs- of alcoholgebruik of anderszins,
- IQ lager dan 70
- 26 jaar en ouder

NB: Bij twijfel, neem dan altijd contact op voor nader overleg met:

Joy van Kalsbeek

Trainer /Regio coördinator gedragsinterventies

LDH reclassering Amsterdam

werkmobiel: 0613578751